

## ANALÝZA

3. 8. 2012

# Z PŮLMILIARDOVÉ POPULACE EU27 LONI PRACOVALO 217 MIL. OSOB

**A. Evropská populace stárne, v posledním desetiletí se osoby šedesátileté a starší podílely na celkovém populačním přírůstku zemí EU27 dvěma třetinami.**

Stárnutí populace v zemích EU, ale i v ostatních zemích starého kontinentu je způsobeno především nízkou porodností, která dlouhodobě nezajišťuje ani prostou reprodukci obyvatelstva. Dalším faktorem je prodlužování průměrného věku dožití. V důsledku toho stoupá podíl starších osob ve všech evropských zemích. Ještě v roce 1990 výrazně převažoval v EU27 podíl předprodukční složky obyvatelstva ve věku 0-14 let nad podílem starších osob ve věku 65 a více let (19,5 % proti 13,7 % 65+letých). Na začátku roku 2010 však již dosáhl podíl 65+letých 17,4 %, ale podíl dětí do 15 let klesl na 15,6 %. Demografické údaje řady států dosud procházejí revizí podle definitivních výsledků posledních národních cenzů, lze však předpokládat, že diference mezi starší a dětskou složkou populace dále vzrostla.

Eurostat pravidelně zveřejňuje **míru závislosti**, která je konstruována jako podíl předprodukční a poprodukční složky obyvatelstva k obyvatelstvu v produktivním věku. Mezi roky 1990 a 2010 se tato míra závislosti v úhrnu EU27 měnila jen málo, a to především v důsledku kompenzace růstu počtu starších osob poklesem počtu dětí. Proti údajům za celou EU27 se však v České republice v tomto období míra závislosti značně snižovala v důsledku mimořádného poklesu porodnosti v posledních dvaceti letech. V produktivním věku se navíc nacházely silné ročníky narozených v padesátých a sedmdesátých letech.

**Vybrané strukturální ukazatele o vývoji populace v EU27 a ČR v letech 1991-2010 (stav k 1. 1.)**

Ukazatel	Země	1991	2001	2010	2011
Věkový medián	EU27	35,4	38,3	40,9	-
	Česká republika	35,4	37,6	39,4	39,6
Míra závislosti, 1. varianta (populace ve věku 0-14 a 65+ k populaci 15-64) v %	EU27	49,7	48,9	49,3	-
	Česká republika	50,9	43,0	41,7	42,7
Míra závislosti, 2. varianta (populace ve věku 0-19 a 60+ k populaci 20-59) v %	EU27	83,9	80,4	80,3	-
	Česká republika	89,8	70,4	72,9	74,0
Míra závislosti mladých, 1. varianta (populace ve věku 0-14 k populaci 15-64) v %	EU27	28,9	25,4	23,3	-
	Česká republika	31,9	23,2	20,2	20,6
Míra závislosti starších, 1. varianta (populace ve věku 65+ k populaci 15-64) v %	EU27	20,8	23,5	25,9	-
	Česká republika	19,1	19,8	21,6	22,2

Zdroj: Eurostat, demografická data

## ANALÝZA

Trend stárnutí populace bude ve všech evropských zemích dále pokračovat a jeho dopady budou velké. Navíc demografickou situaci v řadě zemí ovlivní i migrace.

Demografické změny je možné posoudit podle dosavadního a předpokládaného dlouhodobého vývoje míry závislosti v České republice. Míra závislosti rostla od 30. let (na konci roku 1937 to bylo 47,8 %) až do 70. let a svého maxima dosáhla v 80. letech (k 1. 1. 1981 to bylo 58,2 %). Od 90. let rychle klesala a teprve v minulém roce se mírně zvýšila ze 42,7 % na konci roku 2010 na 44,7 %. To se podstatně změní.

Český statistický úřad v lednu tohoto roku aktualizoval střední variantu projekce z roku 2009. (Podrobnější informace jsou k dispozici v oddíle přehledy Demografie č. 2 z konce června t. r. [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/1803-12-q2\\_2012](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/1803-12-q2_2012)). V následující tabulce jsou uvedeny souhrnné charakteristiky, které dokumentují dlouhodobý dopad populačního vývoje na věkovou skladbu obyvatelstva České republiky. Razantně poroste zejména index stáří. Současně byl vypočten i tzv. **index ekonomického zatížení**, který zohledňuje vývoj počtu osob s nárokem na starobní důchod podle § č. 32 zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění v platném znění. Je vzata v úvahu i skutečnost, že populace 15-19letých se ve své podstatné části teprve připravuje na výkon svého budoucího povolání a počet práce schopného obyvatelstva je v ní proto velmi malý. Na sto osob v produktivním věku od dvaceti let až po věk vzniku nároku na starobní důchod připadalo na začátku minulého roku 68 závislých osob (0-19letých a starších s nárokem na důchod). Tento index však poroste podstatně pomaleji než standardní míra závislosti a v roce 2041 se dostane na úroveň srovnatelnou s údajem ze začátku roku 2021.

### Charakteristiky věkového složení populace ČR ve vybraných letech v období 2011 až 2041

Ukazatel	Hodnota ukazatele podle stavu k 1. 1.			
	2011	2021	2031	2041
Průměrný věk	40,8	43,1	45,7	47,7
Index stáří (65+/0-14)	107,8	135,5	180,7	227,6
Míra závislosti (0-14 a 65+/15-64) v %	42,7	55,7	57,9	66,8
Index ekonomického zatížení	68,1	72,7	71,7	73

Zdroj: Projekce vývoje obyvatelstva ČSÚ

Je zřejmé, že zvyšování věku odchodu do důchodu významně ovlivní pracovní aktivitu obyvatelstva ve vyšším věku a koriguje tak dopad populačního vývoje na výši celkové zaměstnanosti.

### B. V Evropské unii v minulém roce pracovalo o více než 4 milióny osob méně než v roce 2008.

Vedle populačního vývoje a legislativních opatření k prodlužování pracovního života má zásadní vliv na celkovou zaměstnanost vytváření podmínek pro reálné pracovní uplatnění

**ANALÝZA**

práceschopného obyvatelstva. V roce 2011 z půlmiliardové populace Evropské unie pracovalo 217 miliónů osob, tj. necelých 44 %. Proti roku 2000 jejich počet vzrostl o 15 miliónů, vývoj zaměstnanosti však neprobíhal rovnoměrně, což se projevilo zejména v posledních třech letech. Přes určité zvýšení zaměstnanosti v minulém roce stále nedosahuje počet pracujících předkrizové úrovně z roku 2008. Pokles zaměstnanosti proti roku 2008 se přitom nejvíce projevil nejen v mediálně frekventovaných zemích jako Řecko, Irsko, Portugalsko a Španělsko, ale i v Bulharsku a v pobaltských zemích.

**Počet zaměstnaných osob v členských zemích EU27**

Země	2000	2008	2010	2011	v tis.	
					Rozdíl 2011/2000	Rozdíl 2011/2008
<b>EU27</b>	<b>202 019,2</b>	<b>221 314,3</b>	<b>216 398,1</b>	<b>217 168,9</b>	<b>15 149,7</b>	<b>-4 145,4</b>
Belgie	4 120,0	4 445,9	4 488,7	4 509,3	389,3	63,4
Bulharsko	2 872,4	3 360,7	3 052,8	2 949,6	77,2	-411,1
<b>Česká republika</b>	<b>4 675,1</b>	<b>5 002,5</b>	<b>4 885,2</b>	<b>4 904,0</b>	<b>228,9</b>	<b>-98,5</b>
Dánsko	2 716,2	2 852,8	2 706,1	2 702,7	-13,5	-150,1
Německo	36 324,1	38 541,5	38 737,8	39 738,0	3 413,9	1 196,5
Estonsko	568,4	656,5	570,9	609,1	40,7	-47,4
Irsko	1 671,4	2 101,2	1 847,8	1 808,9	137,5	-292,3
Řecko	4 097,9	4 559,4	4 388,6	4 090,7	-7,2	-468,7
Španělsko	15 440,2	20 257,6	18 456,5	18 104,6	2 664,4	-2 153,0
Francie	23 123,2	25 895,3	25 692,3	25 764,0	2 640,8	-131,3
Itálie	20 930,1	23 404,7	22 872,3	22 967,2	2 037,1	-437,5
Kypr	293,7	382,9	385,1	375,6	81,9	-7,3
Lotyšsko	941,6	1 124,5	940,9	970,5	28,9	-154,0
Litva	1 419,4	1 520,0	1 343,7	1 370,9	-48,5	-149,1
Lucembursko	180,9	202,4	220,8	224,8	43,9	22,4
Maďarsko	3 806,6	3 879,4	3 781,2	3 811,9	5,3	-67,5
Malta	143,2	160,1	164,2	168,6	25,4	8,5
Nizozemsko	7 859,5	8 592,7	8 370,2	8 368,7	509,2	-224,0
Rakousko	3 683,6	4 089,9	4 096,3	4 143,8	460,2	53,9
Polsko	14 517,6	15 799,8	15 960,5	16 130,5	1 612,9	330,7
Portugalsko	5 002,6	5 197,8	4 978,2	4 837,0	-165,6	-360,8
Rumunsko	10 897,6	9 369,1	9 239,4	9 137,7	-1 759,9	-231,4
Slovinsko	893,6	996,1	966,0	936,1	42,5	-60,0
Slovensko	2 083,4	2 433,7	2 317,5	2 351,4	268,0	-82,3
Finsko	2 367,4	2 530,9	2 447,5	2 473,7	106,3	-57,2
Švédsko	4 125,4	4 593,0	4 545,8	4 641,9	516,5	48,9
Spojené království	27 263,9	29 363,9	28 941,5	29 077,7	1 813,8	-286,2

Zdroj: Eurostat, LFS (Výběrové šetření pracovních sil)

**Míra zaměstnanosti** jako podíl počtu pracujících k populaci 15-64letých dosáhla v minulém roce v úhrnu všech členských zemí 64,3 % a byla 1,5 p.b. nižší než v roce 2008. Rozdíly mezi jednotlivými členskými státy jsou přitom enormní. Na jedné straně jsou země, kde míra

## ANALÝZA

zaměstnanosti přesahuje 70 % (severské státy, Německo a Rakousko), ale v řadě zemí je o 15 i více bodů nižší (Řecko, Španělsko, Itálie).

Pro země s vysokou zaměstnaností je typické, že pracovní aktivita je vysoká jak v mladém produktivním věku do 24 let, tak s výjimkou Rakouska i ve skupině osob starších šedesáti let. Naopak země s nejmenší zaměstnaností se vyznačují nižším stupněm pracovní aktivity jak ve vyšším věku, tak zejména mezi mladými. Na základě dostupných údajů lze zkonstruovat **ukazatel uvádějící, kolik osob z dané věkové skupiny z jakéhokoliv důvodu nepracuje (100 - míra zaměstnanosti v %).**

### Podíl osob bez práce<sup>1)</sup> v zemích EU27 v roce 2011 ve vybraných věkových skupinách

Země	Věková skupina						v %
	15-64	z toho:					
		20-24	25-29	25-49	50-59	60-64	
<b>EU27</b>	<b>35,7</b>	<b>50,4</b>	<b>27,9</b>	<b>22,0</b>	<b>30,7</b>	<b>68,6</b>	
Belgie	38,1	56,0	23,1	19,5	35,0	79,2	
Bulharsko	41,5	63,4	35,7	25,7	32,7	73,2	
<b>Česká republika</b>	<b>34,3</b>	<b>58,3</b>	<b>26,4</b>	<b>17,6</b>	<b>23,5</b>	<b>74,2</b>	
Dánsko	26,9	33,5	26,8	17,6	20,8	57,1	
Německo	27,5	34,8	22,6	17,0	21,9	55,8	
Estonsko	34,9	50,3	26,0	21,8	26,6	56,0	
Irsko	40,8	52,3	33,7	30,3	36,6	59,8	
Řecko	44,4	70,4	40,2	30,1	42,0	71,9	
Španělsko	42,3	63,8	36,9	30,8	39,1	67,3	
Francie	36,2	51,6	24,0	18,4	27,8	81,2	
Itálie	43,1	66,2	41,2	28,8	36,6	79,2	
Kypr	31,9	48,3	20,7	17,5	28,0	57,6	
Lotyšsko	38,2	55,3	26,6	23,9	29,7	65,7	
Litva	39,3	64,8	26,3	22,2	30,1	64,2	
Lucembursko	35,4	64,9	20,2	16,9	33,9	79,1	
Maďarsko	44,2	66,9	32,6	26,4	38,1	85,8	
Malta	42,4	32,7	18,0	26,2	46,2	84,9	
Nizozemsko	25,1	26,5	15,8	14,9	23,8	60,0	
Rakousko	27,9	30,0	18,7	14,4	27,6	79,1	
Polsko	40,3	57,7	26,2	21,2	40,2	78,8	
Portugalsko	35,8	53,9	25,5	21,0	35,1	63,2	
Rumunsko	41,5	65,1	31,7	24,5	42,3	71,0	
Slovinsko	35,6	54,0	25,2	15,4	40,3	84,5	
Slovensko	40,5	64,4	32,7	23,8	30,9	82,2	
Finsko	31,0	40,6	24,3	17,7	22,6	58,2	
Švédsko	25,9	40,5	21,9	14,1	15,5	36,8	
Spojené království	30,5	37,2	22,9	19,8	24,7	55,9	

Zdroj: Eurostat, propočít ČSÚ

<sup>1)</sup> Počet ekonomicky neaktivních a nezaměstnaných

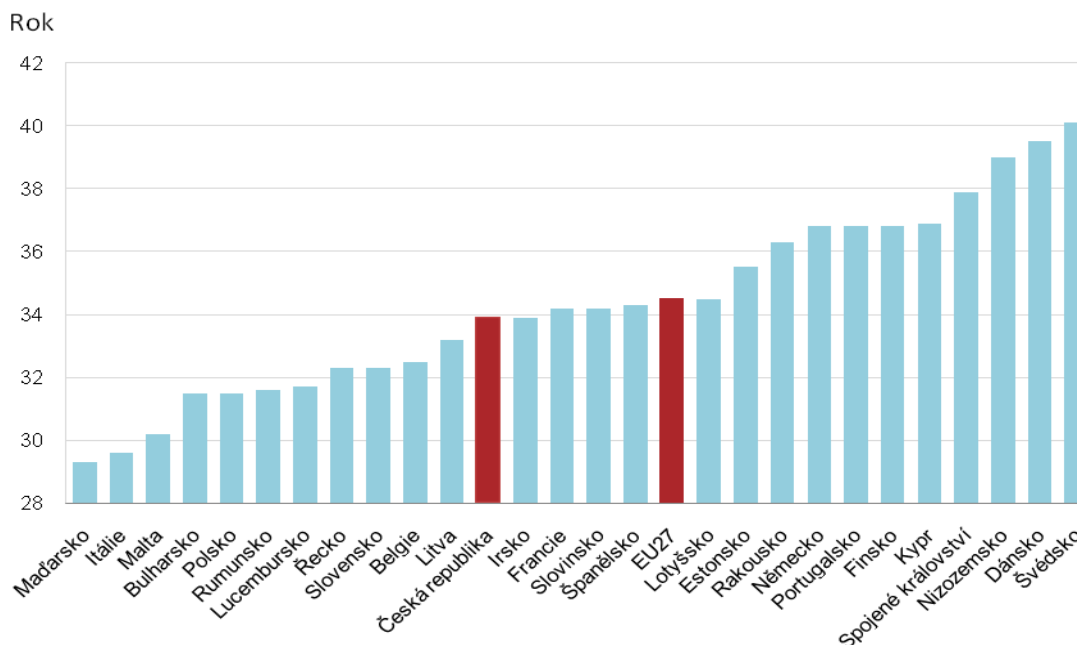
## ANALÝZA

Rozdíly mezi zeměmi jsou velké. V Řecku a Itálii například nepracuje přes 40 % mladých ve věku 25-29 let, tedy osob, které již převážně ukončily svá studia. Pokud jde o Českou republiku, je celkový podíl nepracujících osob nižší než celoevropský průměr hlavně v důsledku dosavadní relativně nízké nezaměstnanosti.

Srovnání s naším západním a jižním sousedem je již méně příznivé. V Německu i Rakousku (stejně jako ve všech severských státech a UK) mladí do 24 let pracují mnohem častěji. V naší republice nepracuje ve věku 20-24 let většina mladých, jejich podíl na četnosti této pětileté skupiny byl větší než 58 %, a to je o 8 p.b. více než průměr v EU27. V Německu a Rakousku však v tomto věku nepracovala pouze třetina mladých. Navíc v Německu je výrazně nižší podíl nepracujících ve starší skupině produktivního věku 60-64 let. V České republice v minulém roce nepracovaly tři čtvrtiny mladších šedesátníků, v Německu to bylo jen něco přes polovinu všech osob v tomto věku.

Dlouhodobý populační vývoj, legislativa a ekonomická kondice jednotlivých zemí rozhodujícím způsobem ovlivňují celkovou zaměstnanost. Rozdíly mezi zeměmi Evropské unie lze souhrnně vyjádřit ukazatelem **průměrná délka aktivního života**, konstruovaná na základě průběžných změn v ekonomické aktivitě podle výsledků kontinuálního výběrového šetření pracovních sil. Podle údajů zveřejněných Eurostatem za rok 2010 činil rozdíl v délce aktivního života až deset let (Itálie a Maďarsko pod třicet let, na druhé straně Švédsko nad čtyřicet let).

### Průměrná délka aktivního života v roce 2010 v členských zemích EU



Zdroj: Eurostat, LFS (Výběrové šetření pracovních sil)

Poznámka: V délce aktivního života je zahrnuta i doba nezaměstnanosti, rozdíly v délce pracovního života jsou tedy ještě větší.

## ANALÝZA

Rozsah pracovního zapojení obyvatelstva je rozhodujícím faktorem ovlivňujícím celkovou sociálně ekonomickou situaci v jednotlivých zemích. V podmínkách naší republiky je proto nutné řešit řadu problémů, jako je zvýšení souběhu pracovní aktivity a přípravy na výkon povolání ve skupině mladých, je třeba vytvářet odpovídající podmínky pro větší aktivitu po dosažení věku šedesáti let. Z porovnání s ekonomicky vyspělými zeměmi lze předpokládat, že bude značně modifikována odvětvová struktura národního hospodářství a charakter požadovaných zaměstnání jak žen, tak především mužů. V tomto smyslu nabývá na zvláštním významu rozvoj systému celoživotního vzdělávání, který by měl umožnit dlouhodobé kvalifikované uplatnění pracujících, kteří jsou v současné době v mladším a středním produktivním věku.